

però potser no en aquest exemple) a les Escaldes d'Andorra la influència hauria estat recíproca i dirien *súrza* per 'sutge'.

En tot cas, a l'Alt Pallars i certament altres llocs, es diu *llana súrza* per 'llana sutza' («la que surt del xollar», em definia a Estaon, 1934), veg. nota meva en BDC XXIII, 311, i igualment en el Priorat (Poboleda); en efecte així consta ja en doc. de 1400, SdUrg.: «un saquet de lana *súrgia* ---» (BABL VI, 475): amb una *i* que potser no és un artifici ortogràfic a la manera italiana, sinó resta de la variant *sútzea*, fem. de *sútzeu*, infra. Encara més: en el *Libre de Daniel*, S. XIV, que cito infra, ja hi ha un cas de *surtze* i quatre de *ensurtzar*, amb la *-r-* propagada al sentit moral. D'altra banda hi ha encara *llana sutza* no sols en el doc. de 1657 («llanes *sutzes*») recollit pel DAG., sinó també a la zona dels Ports Ibèrics i l'Ebre (tort., BDC III, 110; Pena-roja, BDC IX, 72, Beseit i Xerta; BDC XIX, 207); més en AlCM i en Krüger (VRom. VIII, 60). També se substantiva, almenys a Mallorca: «*sutza* f. la humitat de la llana; una suor de la llana» (*Bestiar de Llana de Manacor*, BDLC VII, 172), «*súdzæ* i *súgæ*: suarda» (BDLC X, 64).

Això, però, no és pas solament català: oc. *lana surja*, ja medieval (Levy), i avui *lano surjo* TdF. Tan pregon deu haver estat l'arrelament d'això a Gascunya, que a l'Alta Bigorra apareix adaptat al tractament dialectal de la *-i-* intervocàlica: *lá súrja* a la Vall d'Azun, limítrofa del Bearn (Lotte Paret, *Mundart von Arrens*, 71); potser millor que en termes fonètics hauríem de dir: encreuament amb *s(o)uya* 'sutja', amb la *y* d'aquest.

Semblant és també el nom francès d'aquesta classe del producte: *laine surge*, sobre el qual ja va publicar importants dades i reflexions G. Paris, *Rom.* VI, 130; VII, 104; tanmateix, com sigui que *SUCIDUS* no s'ha perpetuat en francès, s'ha de creure, com fa el DGén., que en el Nord de França sigui manlleu de la llengua d'oc, en el domini de la qual té més extensió el pastoreig; de tota manera pogué estendre's un poc més cap al francès central i de l'Est; i de l'alludida influència recíproca deu venir que en les formes patueses del nord del sutge aparegui també la *r*: *súirza* 'sutge' a la zona de convergència entre Borgonya, el Franc-Comtat i el francoprovençal (parlars de Coligny i Saint-Amour, *Rev. des Patois G-Rom.* I, 199): que és d'on sortí l'errònia idea de Horning que el tipus SUTJA vingué de SUCIDA. En la gènesi d'aquesta *-r-* de *laine surge* creien veure Tobler (*Rom.* II, 243), i alguns altres, un cas com els corrents en els semicultismes francesos *mír(i)e* MEDICUS, *grammaire*, *omecire*, *remire* REMEDIUM etc.; idea que ens guardarem d'acceptar en ferm —ells no coneixen el mot *suarda*— i també de descartar.

En el S. XV sorgí una variant *sútzeu* de l'adjectiu *sutze* en el seu sentit general, que es troba molt en els escriptors d'aquella brillant centúria. «Quants incrèduls, quants inícs e quants *sútzeus* són, qui en aquesta companya se poden semblantment gloriejar!», Ant. Canals (*Arra d'A.*, NCL., 138); «tramet la coloma per

lo matí a les cases dels prelats e senyors temporals, e lo Sant Spirit va volant damunt, e veu que tots són òrreus e *sútzeus*, per injustícies, pompes e ufanes ---», StVicentF (*Serm.* I, 131.21), id. ibid. I, 101.7; «O Pare e Senyor de misericòrdia! Oges lo gran plànyer e cridar que lo teu pubill <fa>; e estén la tua mà --- per tal que-m trague --- del fanc de misèria, del brac *sútzeu* e ple de farguelada ---», BOliver (*Excitatori*, 112); i sovint en el *Li. Eleg.* de JnEsteve (1472): «leig o *sútzeu*: obscenus ---» (k-3-d) (amb bastantes cites en el DAG.).

I en la bella estrofa del poeta: «Així com l'or que de la mena -l traen / està mesclat de altres metalls *sútzeus*, / e, més al foc, en fum se'n va la liga, / lexant l'or pur, no podent sé corrompre: / així la Mort mon voler gros termena / --- / d'aquella que la Mort al món l'à toltà, / l'onest voler en mi roman, sens mesclat!», Ausiàs (*Tercer cant de Mort*, xciv, 4b).

Com que era un adjectiu del tipus freqüent *nèdeu*, *tébeu*, *cóbeu*, *rèbeu*, *tórbeu/térbou* etc., adjectius provinents dels llatins en -IDUS (NITIDUS, TEPIDUS, CUPIDUS etc.), i aquests, segons fonètica normal, feien el femení en *zea*, *nèdea*, *tébea*, *cóbea* etc., ja hem d'esperar que el seu femení fos *sútzea*, i així ho trobem: «sàpies-te que ten vil e ten lege e ten *sútzea* est feta, que no est digna --- d'aytal spos», AntCanals (*op. cit.*, 149); «pren un vellocí de lana *súczea* e mula-l e sco<r>re-l en bona guisa ---», Receptes de Mestre Joan, a. 1466 (BABL VII, 329).

Però com sigui que llavors era normal que els femeníns en *zea* passessin ulteriorment a *zia*, al mateix temps que *tébea* > *tébia*, *rèbea* > *rèbia*, així mateix *sútzea* es convertí en *sútzia*: StVicentF vacilla ja entre les dues formes i en la *Quaresme* de 1413 posa una vegada *sútzia*: «la pus *sútzia*, mort, e entre dos ladres» és la Tragèdia del Gòlgota (260.114); i una altra vegada encara *sútzea*, junt amb la *i* en l'abstracte *sutzietat*: «la ànima *sútzea*, vil e pudent --- denegen de fora, e, d'ins, són plens --- de *sutzietats*» (148.59). En canvi no hi ha un masculí *sutzi com el que somien en AlCM: ni es troba mai, ni degué mai existir ni hi ha la més lleu raó per postular-lo. Però *sutzietat* és continuació lògica de *sutzeetat* (com *sient* de *seent*, *arriar* de *arrear*, *biaces* de *beaces*, *bito* de *beot* etc.): per això he dit que aquell *suziedat* d'OPou potser no té gran cosa o res de castellanisme (cf. *soletat/soledat* etc.).

Per a la forma com nasqué la variant *sútzeu*, hi ha una explicació molt simple: analogia del contraposat *nèdeu* (aí costat de *net*: *sutze*). De tota manera aquí és on serà bo d'exposar la història i geografia del romànic SUCIDUS. En llatí antic i clàssic no significava brutícia, i fins i tot era un terme elogiós, gairebé pompós: *mulier suicida* ponderava Plaute una dona d'aquelles..., una dona magnífica, gallarda, que... estava molt bé. No usem de vegades nosaltres *sucós* i *suculent* en sentits comparables? Era doncs simplement un derivat de SUCUS 'suc', 'saba vital' i de la seva arrel *sugere*, 'treure el suc', *suctus* (que des de l'indoeuropeu alternavia SUX/SUG-).

És dir que el sentit clàssic de *sucidus* venia a ser,